

משרד החינוך, התרבות והספורט מינהל התרבות המחלקה לספריות סקירת הפעילות בתחום הספריות הציבוריות בשנת 2004

ויקטור בן-נעים

המחלקה לספריות מקימה את הספריות הציבוריות, מטפחת אותן ומפקחת על פעולתן. המחלקה מתקצבת 223 רשתות של ספריות המאחדות כ-1,100 ספריות ציבוריות (מתוך 1,197 ספריות הפועלות בארץ). המחלקה מתקצבת חלק מהרכישות של הספריות הציבוריות, דואגת לקידום המקצועי של הספרנים, מכינה פרוגרמות למבני ספריות, מקדמת את המחשוב והתקשוב של הספריות ומתכננת פרויקטים חדשניים בספריות. המחלקה שילמה ל-500 סופרים (הכותבים בעברית או בערבית) תשלומים לפי מספר ההשאלות של ספריהם בספריות הציבוריות בארץ על פי תוצאות סקר הנערך כל שנה ב-25 ספריות מדגמיות.

המועצה לספריות ציבוריות

חברי המועצה לספריות ציבוריות המשיכו בפעילותם במסגרת הוועדות השונות, עד למינוי ההרכב החדש (ועדת תכנון ותקצוב, ועדת תקינה והוועדה להכשרת ספרנים). ועדת תכנון תקצוב המשיכה ללוות באופן שוטף את נושא חלוקת התקציב וקביעת ההדגשים הראויים בפרויקטים. בעת היעדרותה של יו"ר המועצה ד"ר אורה נבנצאל מהארץ, ממשיכה ד"ר סנונית שהם, מ"מ יו"ר המועצה, להנחות את פעילות המחלקה לספריות.

הקצבת המשרד

זאת השנה הרביעית ברציפות שתקציב המחלקה לספריות נשאר יציב והוא הסתכם בסוף שנת 2004 ב-18.7 מיליון ש"ח.

מטרה	סכום
רכש שוטף של הספריות הציבוריות	14,386,000 ש"ח
הקמת ספריות ביישובים הבדואים בדרום	88,000 ש"ח
תמיכה בשיפוצים של ספריות	300,000 ש"ח
מאגרי מידע באינטרנט בספריות	390,000 ש"ח
מלגות לספרנים הלומדים לקראת תואר ספרן מורשה	200,000 ש"ח
ימי עיון, מערך המפקחים	334,000 ש"ח
תמיכה במרכז ההדרכה לספריות בישראל	672,000 ש"ח
55 פרויקטים של הספריות בתחומי המחשוב, תקשוב וריהוט, סבסוד קורסים של בית ברל, תמיכה בספרייה הווירטואלית בקיבוץ סאסא	721,000 ש"ח
תשלומים ל-500 סופרים	1,576,000 ש"ח
	סה"כ
	18,667,000 ש"ח

בשנת 2003, ההוצאות של כל הספריות הציבוריות בארץ הסתכמו ב-175 מיליון ש"ח. הספריות הציבוריות הנתמכות הוציאו כ-143 מיליון ש"ח. התמיכה הישירה של משרד החינוך, התרבות והספורט הסתכמה ב-

ספריות הציבוריות, 2004

16.5 מיליון ש"ח, והיא מהווה השתתפות של 12 אחוז מסך כל ההוצאה. הרשויות המקומיות כיסו 88 אחוז סבל עלות ההפעלה של הספריות.

התפלגות ההוצאות של הספריות הציבוריות הנתמכות:

המשכורות היוו 75 אחוז מכלל ההוצאות של הספריות (כמו ב-2002).

רכש הספרים היווה 13 אחוז מכלל ההוצאות של הספריות (לעומת 12 אחוז ב-2002).

אחזקה שוטפת והצטיידות היוו 12 אחוז מהוצאות הספריות (לעומת 13 אחוז ב-2002).

טרם סיכמנו את הנתונים הכספיים לשנת 2004 ולהערכתנו לא יהיו שינויים דרסטיים.

סה"כ ההוצאות של הספריות הציבוריות שבפיקוח משרד החינוך, התרבות והספורט

שנה	מס' יח' מנהליות מדווחות	הוצאות לשכר %	הוצאות לספרים %	הוצאות אחרות %	סה"כ הוצאות	הקצבת המשרד %
2004	211	99,615	73	18,263	14	16,508***
2003	213	107,687	75	18,232	13	16,514**
2002	209	98,050	74	15,838	12	19,000*
2001	204	96,182	70	17,809	13	10,596
2000	201	80,424	67	18,867	16	13,419
1999	192	74,472	73	14,858	14	8,560,9
1998	186	69,672,1	71	15,964,7	16	8,738,7
1997	166	59,981	75	13,430	16	7,398,1
1996	174	50,791	70	13,466	19	8,151,4
1995	161	43,623,7	69	12,466,4	20	7,488,5
1994	168	41,914	66	13,503,9	21	6,531,4
1993	146	30,037,1	66	8,509,8	19	5,165,3
1990	169	21,978	70	6,285,5	20	3,777

* כולל 7,756 אלפי ש"ח לרכישת מחשבים ומדפסות לעמדות אינטרנט, וחיבורם למאגרי מידע ל-450 ספריות.

** כולל 1,120 אלפי ש"ח לרכישת מחשבים ומדפסות לעמדות אינטרנט, וחיבורם למאגרי מידע ל-450 ספריות.

*** כולל 1,457 אלפי ש"ח להקמת פורטל לספריות להשתלמויות מסובסדות ומאגרי מידע.

המשבר ברשויות המקומיות

המשבר הכלכלי ברשויות המקומיות פגע בחלק גדול מהספריות הציבוריות במהלך 2004. בגלל מצוקתן הכלכלית של הספריות, פיטרו חמישה ראשי רשויות מקומיות במגזר הערבי את כל העובדים שעבדו בהן וסגרו אותן. כמו כן, טרם נבחרו מנהלים חדשים במקום ארבעה ממנהלי ספריות שיצאו לגמלאות. שני מנהלים פוטרו ובנוסף, קוצצו משרות של מנהלים נוספים וכן של עובדים. כמה ספריות ציבוריות נסגרו לתקופות ארוכות בגלל אי תשלום שכר לעובדים. שבע ספריות ציבוריות שאושרה להן הקצבה מיוחדת לפרויקטים מטעם המשרד לא מימשו את ההקצבה.

מיזמים משותפים עם גורמים נוספים בתחום הספריות

כנסים, סמינרים וימי עיון

א. המחלקה קיימה ימי עיון אזוריים לקידום תוכנית האינטרנט בספריות, מפגשים לחשיפת שירותי הספרייה

- הווירטואלית בסאסא ולארגון מחדש של שירותי הספריות האזוריות.
- ב. כמו כן, המחלקה היתה שותפה בהכנת ימי עיון, סמינרים וכנסים של גופים שונים:
- * כנס מולטי ידע של מרכז ההדרכה לספריות בישראל.
  - * יום עיון של מרכז ציפורי בנושא דיגיטציה בספריות.
  - * כנס שנתי של סמ"ל (ארגון ספרני ומידעני ישראל).
  - * סמינר בינלאומי בנושא הדיגיטציה של הסוכנות היהודית.
  - * כנס חנוכה של תנועת המושבים לספרני המושבים והקיבוצים.
- ג. במימון המחלקה לספריות, המשיך מרכז ההדרכה לספריות בישראל לארגן עבור ספרנים העובדים בספריות ציבוריות 14 קורסים להכרת האינטרנט. בית ברל ארגן עבור הספרנים שלושה קורסים בנושאים שונים.

הספרייה הווירטואלית של קיבוץ סאסא

זוהי השנה השלישית שהמחלקה תומכת כספית במפעל חשוב זה. מיזם הספרייה הווירטואלית נועד לעזור לספרנים ולייעל את השרות של כל הספריות בתחום שירותי היעץ והכנת ביבליוגרפיות, תוך שיתוף פעולה הדדי ובכך להעלות את ערכם של הספרנים ואת רמת תפקודם ולהגביר את מספר הפונים לספריות הציבוריות. 238 ספריות ציבוריות מכל רחבי הארץ מנויות בספרייה הווירטואלית (לעומת 200 בשנה שעברה), ומרביתן משתתפות בפרויקט באופן פעיל. במהלך שנת 2004 התקבלו בספרייה הווירטואלית 1,020 בקשות לביבליוגרפיות (לעומת 1,000 בשנת 2003) וכן בוצעו כ-11,000 שאילתות במאגר הספרייה (לעומת 6,000 אשתקד). כמו כן, נפתח השירות באופן ניסיוני לספריות בתי הספר בראשון לציון במטרה להרחיב לכלל הספריות בבתי הספר התיכוניים.

ספרייה מרכזית להשאלת ספרים בספרדית

העולים החדשים דוברי הספרדים מפוזרים ביישובים רבים בארץ ובקבוצות קטנות. על מנת לאפשר לספריות הציבוריות לתת להם שירותי השאלה, קיבלה על עצמה הספרייה העירונית בחדרה לספק שירותי השאלה של ספרים בספרדית לכל ספרייה בארץ. הספרייה פועלת לפי מתכונת השירות להשאלת ספרים ברוסית של הספרייה העירונית בנתניה והשירות להשאלת ספרים בצרפתית של הספרייה העירונית בדימונה.

הוצאות לרכישת ספרים

שנה	סה"כ	מזה מהקצבת המשרד	%
2004	211	18,263	12,413
2003	213	18,233	11,379
2002	209	15,838	9,051
2001	204	17,809	8,841
2000	201	18,867	10,820
1999	192	14,858	8,560,90
1998	186	15,964,7	8,055,1
1997	166	13,430	6,374
1996	174	13,466	7,365
1995	161	12,466,4	6,680,1
1994	168	13,503,9	6,087,7
1993	146	8,509,8	4,649,4
1990	169	6,285,5	3,494

הקמת ספריות ביישובים הבדואים בדרום

המחלקה הציבה לעצמה מטרה לסייע לרשויות המקומיות להקים ספריות ציבוריות ולהפעיל אותן בכל היישובים הבדואים בדרום. במסגרת תוכנית זאת, החל משנת 2000, ערכה המחלקה סיורים בכל היישובים הבדואים בנגב, קיימה ימי עיון עם מנהלי מחלקת החינוך במטרה להקים ספריות ציבוריות ומרכזי משאבים בבתי הספר.

מדובר ביישובים הבאים: רהט, כסיפה, שגב שלום, חורה, לקייה, תל שבע וערעה וכן ביישובי הפזורה. מרכז ההדרכה ארגן קורס לספרנים בהיקף של 1,700 שעות לימוד לתואר ספרן מורשה באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע בשיתוף עם בית ברל. 20 תלמידים ותלמידות סיימו את לימודיהם והם ישובצו בספריות החדשות שבהקמה. השנה סייעה המחלקה בהפעלת ספרייה ניידת לתושבי לקייה והאזור ובהפעלת שלוש ספריות קהילתיות בפזורה.

בקרב יופעלו הספריות הציבוריות ברהט ובחורה במבנים חדשים.

מבנים חדשים

תנופת הבינוי של מפעל הפיס ושל משרד הבינוי והשיכון בעיצומה. 22 מבנים נמצאים בשלבי בנייה או סיום. בשנת 2004, נפתחו לקהל המבנים הבאים:

שם היישוב	שטח	נבנה ע"י
אור עקיבא	600 מ"ר (שלב ב')	מפעל הפיס
אזור	270 מ"ר	מפעל הפיס
איכסאל	250 מ"ר	מפעל הפיס
אלון מורה (שומרון)	190 מ"ר	
בית דגן	800 מ"ר	מועצה מקומית
בקעת הירדן	250 מ"ר	מפעל הפיס
גוש חלב	400 מ"ר	משרד השיכון
גזר	500 מ"ר	משרד השיכון+מפעל הפיס
חולון	6,700 מ"ר	עירייה + מפעל הפיס
חוף אשקלון	500 מ"ר	מפעל הפיס
חצרים (בני שמעון)	180 מ"ר	משרד השיכון
יבנה	1,000 מ"ר	מפעל הפיס
כוכב יאיר	250 מ"ר	מפעל הפיס
נצרת עלית (סניף)	500 מ"ר	מפעל הפיס
עפולה	1,000 מ"ר	מפעל הפיס
ראש העין	הרחבה	מפעל הפיס
ריינה	250 מ"ר	מפעל הפיס
שהם	600 מ"ר	מפעל הפיס
סה"כ	14,240 מ"ר	

התאמת מבנים

1. בית חלקיה (נחל שורק) 250 מ"ר המועצה ומשרד השיכון
  2. יסודות (נחל שורק) 250 מ"ר המועצה ומשרד השיכון
  3. ירדנה-בית יוסף (בקעת בית שאן) 75 מ"ר המועצה ומפעל הפיס
  4. כפר רופין (בקעת בית שאן) 180 מ"ר המועצה ומפעל הפיס
  5. נוה אור (בקעת בית שאן) 200 מ"ר המועצה ומפעל הפיס
  6. שלוחות (בקעת בית שאן) 100 מ"ר המועצה ומפעל הפיס
- סה"כ 1,055 מ"ר**

מפקחים - מנחים לספריות הציבוריות

עשרה מפקחים מנחים לספריות הציבוריות עורכים ביקורים שוטפים ומנחים את מנהלי הספריות הציבוריות במילוי תפקידם.
 באזור הצפון: איטה מרוא (חוף הכרמל) ושי ענבר (משגב).
 באזור המרכז: סיגלית עמיאל (חדרה).

באזור הדרום: גילה גבאי (דימונה) ועמליה קוצ'ן.
במגזר הערבי: כמאל פרהוד (רמה) בצפון ופאתינה מגדלה (בקעה אל גרביה) במרכז ובדרום.
במגזר החרדי וביישובים מעבר לקו הירוק: רבקה כהנא.
תכנון מבנים: טילי רביב וקרין אדר.

הכשרת ספרנים

בשנת הלימודים תשס"ד 2003-2004 למדו הספרנים במכללת דוד ילין בירושלים, במכללת אורנים, במכללת בית ברל, במכללת גורדון בחיפה וכן בבתי הספר לספרנות ולמידענות באוניברסיטת בר אילן ובאוניברסיטת חיפה. הוענקו 71 מלגות לסטודנטים העובדים בספריות וציבוריות ובספריות בתי ספר אשר למדו לקראת תואר ספרן מורשה בארבע המכללות שפורטו לעיל.
המלגות הסתכמו ב-200,000 ש"ח והיוו כ-37 אחוז משכר הלימוד של כל זוכה במלגה.
בשנת תשס"ה נפתח מסלול חדש לספרן מורשה במכללת קיי בבאר שבע בשיתוף עם בית ברל.

סיוע של הקרן צע"ד את"י לספריות הציבוריות

הקרן צע"ד את"י מבקשת לקדם מטרות של חינוך ורווחה בישראל. התוכנית המרכזית מתמקדת בקידום מעמדם הקהילתי של הספריות הציבוריות. גם השנה אישרה הקרן 1,328,000 ש"ח (לעומת 1,148,000 ש"ח אשתקד) ל-36 פרויקטים בספריות הציבוריות (לעומת 28 אשתקד). בין הפרויקטים: חשיפת הורים לפעילויות הספריות במסגרת בית הספר להורים, חשיפת נשים חד הוריות וילדיהן לספרייה, עידוד הקריאה בגיל הרך, סדנאות להורים לילדים בגיל ההתבגרות, תגבור לימודים לנוער בסיכון, פיתוח מיזמויות הקריאה בקרב ילדי הגנים, עידוד קריאה בקרב בני נוער קידום הספריות הערביות והבדואיות וכדומה. אנו מקווים כי הקרן תמשיך לסייע לספריות בשנים הבאות.

מצעד הספרים לילדים ולנוער

מצעד הספרים מציע לספריות מסגרת לפעילות שמטרתה עידוד קריאה בקרב ילדים ובני נוער. במצעד הספרים, קוראים ילדים ובני נוער מכיתות א'-י"ב ספרים מתוך רשימה מוצעת וספרים נוספים לפי בחירתם האישית. הם משתתפים בפעילויות בספריות בנושא הקריאה ובחרים בהצבעה את הספר האהוב עליהם ביותר.
מפעל מצעד הספרים החל לפני עשר שנים. כיום, המצעד מתקיים בספריות בתי הספר ובספריות הציבוריות ומקיף אלפי קוראים צעירים. גם השנה זכתה הספרייה הציבורית בשוהם בפרס ראשון על פעילותה במצעד הספרים. הספריות הציבוריות בגליל התחתון, ובמרחבים זכו בפרסי הצטיינות.

מרכז ההדרכה לספריות בישראל

המחלקה תומכת במרכז ההדרכה לספריות אשר מציע עדכון מקצועי מתמיד לספרנים ומפיק מוצרים שונים ובסיסיים לספריות: קטלוגים, מאגרים ביבליוגרפיים ופרסומים מקצועיים. כמו כן, עורך המרכז השתלמויות קורסים וכנסים לספרנים.
המרכז הפיק השנה פלקט מרהיב על מאגרי המידע הזמינים בספריות הציבוריות.

פיתוח שירותי האינטרנט בספריות הציבוריות

על פי יוזמת המועצה לספריות וציבוריות, המחלקה שמה לה למטרה לפתח שירות מידע ללא תשלום בספריות הציבוריות באמצעות העמדת תחנות אינטרנט בכל הספריות הציבוריות העירוניות, בספריות האזוריות ובספריות במגזר הערבי. אמצעים נוספים לביצוע מטרה זו הינם: מתן הכשרה מעמיקה לספרנים המשתתפים בפרוייקט, רכישה מרוכזת של מאגרי מידע איכותיים וזמינים לספריות, הקמת פורטל מרכזי לספריות הציבוריות. הפורטל יציע גישה למקורות מידע איכותיים ורלוונטיים לצרכים של המשתמשים בספריות.

א. התקציב שיועד לפרויקט האינטרנט (2001 - 2004):

נושא	סכום
710 מחשבים ב-454 ספריות	3,884,000 ש"ח
456 מדפסות	2,458,000 ש"ח
בזק – מוצרים ושירותים	627,000 ש"ח
ברק – ספק האינטרנט	938,000 ש"ח
מיקרוסופט – רשיונות	217,000 ש"ח
רכישה מרוכזת של מאגרי מידע	1,210,000 ש"ח
השתלמויות לספרנים (ע"י מרכז ההדרכה לספריות)	400,000 ש"ח
הקמת פורטל (ע"י מרכז ההדרכה)	100,000 ש"ח
ייעוץ חיצוני	109,000 ש"ח
סה"כ עלות	9,943,000 ש"ח

ב. תהליך העבודה של פרויקט האינטרנט

לאחר קבלת האישור העקרוני לקידום התוכנית, נשלחו באוגוסט 2001 שאלונים לכל הספריות הציבוריות בישראל. השאלונים עסקו בהיבטים השונים של הפעלת תחנות אינטרנט בספריות. 811 ספריות שהם כ-68 אחוז מתוך 1,197 ספריות ציבוריות קיימות ענו לשאלון. 206 ספריות (כ-25 אחוז) מתוך 811 הספריות שענו לשאלון היו כבר מחוברות לאינטרנט. מרבית הספריות שלא ענו לשאלון הן ספריות כפריות. לאחר עיבוד הנתונים, נערכה תוכנית שמביאה בחשבון את הצרכים של הספריות מול האמצעים העומדים לרשותן.

ג. השתלמויות לספרנים

מרכז ההדרכה לספריות בישראל ביצע, בשיתוף עם המחלקה, השתלמויות לספרנים. ההשתלמויות היו בהיקף של 40 שעות למתחילים ו-40 שעות למתקדמים. תוכנית הלימודים באינטרנט מכוונת במיוחד לספרנים, ומדגישה את הכרת מאגרי המידע ואת שכלול מיומנות החיפוש בהם. ההשתלמויות התקיימו בכל רחבי הארץ, כולל קורס מיוחד לספרנים מהמגזר הערבי (תוך שימת דגש על מקורות מידע בערבית). עד כה למדו בקורסים של מרכז ההדרכה כ-650 ספרנים (מתחילים ומתקדמים).

ד. רכישה מרוכזת של מאגרי מידע

המחלקה רכשה גישה רשיונות גישה למאגרי מידע מקוונים, בעברית ובלועזית וכן מאגרי מידע על תקליטורים.

בעברית נרכשה הגישה למאגרים הבאים: מפתח המאמרים של אוניברסיטת חיפה, תקדין, ארכיון עיתון "הארץ", "פסק-דין", אנציקלופדיית YNET, אתר "גלים" ומכון סאלד. התקשרנו עם Expanded Academic, ספק של עיתונות אלקטרונית (כ-3,000 עיתונים).

ה. הקמת פורטל לספריות

הפורטל הוא קטלוג של אתרי אינטרנט. מטרתנו היא להעניק לספריות מאגר של אתרים אשר נבדקו ואושרו כאמינים, כאיכותיים וכמתאימים ללקוחות של הספריות הציבוריות. הפורטל יוקם על ידי מרכז ההדרכה לספריות, בשיתוף עם הספרנים העובדים בספריות הציבוריות. לסיכום, עד סוף דצמבר 2004, סופקו כל המחשבים (710) והמדפסות (456) לכל הספריות (454) כל הספריות כבר חוברו לאינטרנט (למעט בודדות) להן נתונים ראשוניים מסקר שערכנו ב-2004.